

Tiesības nepiedalīties?

Kādā veidā vēsturiskā un politiskā situācija skar pilsoņa pienākumu iesaistīties vēlēšanu procesos?

Mācību un metodiskais materiāls paredzēts 10.-11. klases skolēniem, kuri apgūst kursu "Vēsture un sociālās zinātnes I" (SR 1.6., 2.1., 2.4.) vai "Sociālās zinības un vēsture" (SR. 1.5., 2.1., 2.3.).

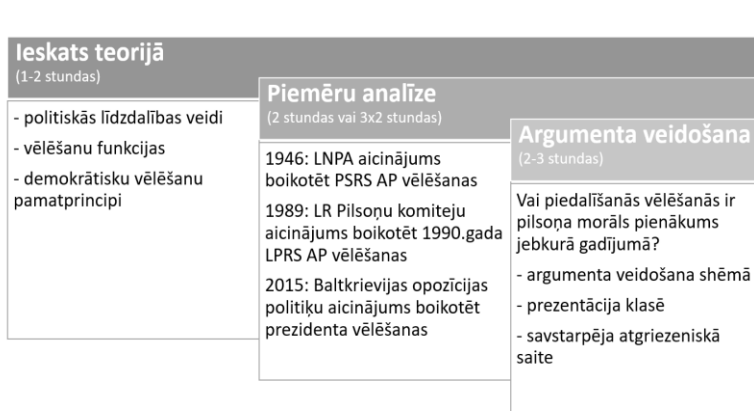
Tā **mērķis** ir mudināt skolēnus spriest, kādā veidā dažādas vēsturiskās un politiskās situācijas skar pilsoņa pienākumu iesaistīties vēlēšanu procesos. Temata apguves laikā skolēnam **sasniedzamais rezultāts**: skolēns diskutē par apstākļu ietekmi uz pilsoņa pienākumu iesaistīties vēlēšanu procesos.

Centrālais jautājums, uz kuru skolēni formulē savu atbildi: "Vai piedalīšanās vēlēšanās ir pilsoņa morāls pienākums jebkurā gadījumā"?

Lai nonāktu pie atbildes, skolēni analizē aicinājumus boikotēt vēlēšanas. Mācību materiālā aplūkoti trīs gadījumi: nacionālo partizānu aicinājums boikotēt 1946. gada PSRS AP vēlēšanas, LR Pilsoņu komiteju aicinājums nepiedalīties 1990. gada LPRS AP vēlēšanās un Baltkrievijas opozīcijas politiķu lēmums boikotēt 2015. gada prezidenta vēlēšanas (skat. pilnu dokumentu sarakstu 16. lpp.).

Savu atbildi skolēni formulē kā strukturētu argumentu, prezentē to cits citam un sniedz ieteikumus argumenta spēcīnāšanai.

Temata apguve atkarībā no skolēnu iepriekšējās sagatavotības un mācību darba organizācijas veida var aizņemt 4-10 mācību stundas. Katram vēsturiskajam piemēram paredzētas 2 mācību stundas, lai ietvertu gan situācijas vēsturiskā konteksta atkārtošānu, gan sniegtu pietiekami daudz laika vēstures avotu analīzei. Ja iespējams, garākos video skolēni var noskatīties, gatavojoties stundai.

	Stundas temats	Darba lapas
1.	Iedzīvotāju politiskā līdzdalība demokrātiskā valstī: - politiskās līdzdalības veidi - vēlēšanu funkcijas demokrātiskā valstī - demokrātisku vēlēšanu pamatprincipi	Resursu ieteikumi 16. lpp.
	Mājas darbs: uzdevumi situācijas vēsturiskā konteksta atkārtošānai.	Darba lapas 1.1, 2.1, 3.1
2.	Gadījumu analīze. Skolēni grupās pēta avotus, uzdevumā piedāvāto vēlēšanu boikota gadījumu, pēc tam prezentē pārējiem klases biedriem boikota iemeslus. Klausoties, skolēni apkopo tabulā idejas, kāpēc IR un kāpēc NAV jāpiedalās vēlēšanās.	Darba lapas 1.2, 2.2, 3.2
3.	Argumenta veidošana. Piedāvātajā shēmā skolēni rakstiski formulē argumentētu atbildi uz jautājumu. Uzdevums: pierādīt apgalvojumu, balstoties faktos un datos. Apgalvojuma pamatošanai un pierādīšanai izmanto informāciju no aplūkotajām situācijām un ekspertu viedokļiem.	Darba lapa 4
4.	Atgriezeniskā saite Skolēni prezentē savus argumentus klasei vai grupai, lai saņemtu atgriezenisko saiti par argumenta kvalitāti.	

Šajā mācību materiālā izmantoto avotu saraksts pieejams 16. un 17. lappusē.

1.1. Nacionālie partizāni

Izmantojot piedāvāto TV raidījumu, enciklopēdijas šķirkli un citus avotus, noskaidro atbildes uz jautājumiem.

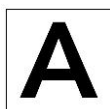
- TV raidījums "Atslēgas", ep. 37. "[Karš pēc kara](#)"
- [Latvijas nacionālo partizānu cīņas](#) (Nacionālā enciklopēdija)
- [Stompaku kauja](#) (Nacionālā enciklopēdija)
- [Kārlis Mūsiņš](#) (Nacionālā enciklopēdija)

1. Kad un kāpēc sākās nacionālo partizānu kustība?
2. Cik lielas parasti bija mežabrāļu grupas? Kāpēc? Kura bija lielākā?
3. Kura bija lielākā nacionālo partizānu kauja?
4. Kādas metodes cīņai pret padomju režīmu nacionālie partizāni izmantoja visbiežāk?
5. Kā noritēja mežabrāļu ikdiena? Kas bija vissvarīgākais, no kā bija jāuzmanās?
6. Kā pārējie iedzīvotāji palīdzēja un kā varēja traucēt nacionālajiem partizāniem?
7. Kādus likteņus piedzīvoja nacionālie partizāni, kad padomju režīmam izdevās bruņoto pretošanos apspiest?
8. Uzraksti 3 atziņas, par ko nacionālo partizānu piemērs liek domāt Tev 21. gadsimta Latvijā.

1.2. Nacionālo partizānu aicinājums boikotēt 1946. gada vēlēšanas

Noskaties [vēsturnieka Zigmāra Turčinska stāstījumu](#), analizē Latvijas Nacionālo partizānu apvienības dokumentus un atbildi uz jautājumiem!

1. Kādos apstākļos notika 1946. gada PSRS AP vēlēšanas Latvijā?
2. Kā LNPA vērtē padomju varas likumību Latvijā? Pamato ar citātu no teksta!
3. Kāpēc LNPA aicināja Latvijas iedzīvotājus boikotēt PSRS AP vēlēšanas?
4. Kādas prasības saistībā ar vēlēšanām LNPA izvirza padomju varas orgāniem?
5. Tavuprāt, vai PSRS AP vēlēšanu boikotu var uzskatīt par efektīvu pretošanos padomju varai? Pamato savu viedokli!

Fragments no Latvijas nacionālo partizānu apvienības avīzes “Mazais vēstnesis” raksta 1946. gada 1. februārī

Š. g. februārī pagāja 25 gadi kopš Latvijas “de jure” atzīšanas, un šajā gadā, kad Latvijā vēl ārdās sarkanā zvēra ordas, šai dienai vēl lielāka nozīme, šo dienu atzīmē visas Latvijas pārstāvniecības ārzemēs. Lai iznīcinātu šīs tiesības, 1940. gadā boļševiki sarīkoja Saeimas vēlēšanas, nelikumīgi iekļāva Latviju Padomju Savienībā bez tautas piekrišanas. Tāpēc līdz šai dienai iekļaušana nesaņēma nevienas valsts starptautisko atzīšanu. Latvija pastāv kā pastāvējusi.

Kādi tikai kandidāti nav izvirzīti PSRS Augstākās padomes Savienības un Tautību padomei. Biedri Bagramjans un Rjazanovs nav dzimuši un dzīvojuši Latvijā. Viņi pat neprot latviešu valodu un atsūtīti apspiest latviešu tautu. Kalnbērziņš-Zaķis negribēja strādāt sava tēva saimniecībā un 1919. gadā aizbēga uz Krieviju. Jurgens, vēl jauniešs būdams, spīdzināja vecus cilvēkus Alūksnē. Plēsums, Deglavs cīnījās pret Latvijas valstiskumu. Kad PSRS pēc [Pirmā pasaules] kara iesūtīja aģitatorus – Plēsums, Jurgens, Deglavs, Kalnbērziņš viens pēc otra nelegāli ieradās Latvijā. [...] viņi ārdīja Latvijas valstiskumu un kā noziedznieki daudzus gadus sēdēja cietumā. [...] Pietiekami paskatīties viņiem sejās, lai saprastu, ka mums darīšana ar bendēm, nevis cilvēkiem.

Vai arī tu par šiem “labākajiem no labākajiem” atdosi savu balsi?

B**Brīvās tēvzemes apvienības, Latvijas Nacionālo partizānu apvienības, strādnieku, zemnieku un inteliģences pārstāvju memorands [1946. gada 8. augustā]**

Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija priekšsēdētājam prof. Dr. A. Kirhenšteinam,
 Latvijas PSR Ministru Padomes priekšsēdētājam b. Lācim un
 Latvijas K(b)P sekretāram b. Kalnbērziņam

Pēc Latvijas okupācijas 1940. gada 17. jūnijā un tās pasludināšanas par padomju sociālistisko republiku pieņemtais Saeimas lēmums lūgt PSRS Augstāko Padomi uzņemt Latvijas PSR PSRS sastāvā ir nelikumīgs, jo neatbilst starptautiskajām tiesībām, kuras ar likuma spēku atzina Hāgas konvencija 1940.gadā, un neatbilst ar tautas balsošanu 1922. gadā pieņemtajam valsts pamatlikumam, kurš paredz tāda veida lēmumu kā valsts pārņemšana, valsts formas izmaiņa vai pievienošana citai valstij stāšanos likuma spēkā tikai tautas balsošanā ar noteiktu balsu vairākumu, pie tam balsošanai jābūt brīvai, bez okupācijas karaspēka klātbūtnes. Visa pasaule zina, ka tas netika darīts. Tādējādi Latvijas pievienošana PSRS bija nelikumīga, rupjš starptautisko tiesību un valsts pamatlikuma pārkāpums. [...] Tāpat visa pasaule zina, ka 1941.g. 11.aprīlī un 1946.g. 10.februārī Latvijas un citu Baltijas valstu teritorijā notikušās PSRS vēlēšanas bija nelikumīgas, t.i., šeit tautas brīva griba zem NKVD terora un ieročiem un Sarkanās armijas bija piespiesta un melīga [...]

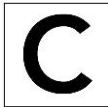
Apzinoties vēsturisko atbildību Latvijas nākotnes un latviešu tautas vitālo interešu priekšā, mēs, Latvijas Nacionālo partizānu apvienība, Brīvās tēvzemes apvienības, strādnieku, zemnieku un inteliģences pārstāvji, latviešu tautas vairākuma gribas un vēlmju vārdā

PRASĀM SEKOJOŠO

1. Nekavējoties panākt, lai vietējie varas orgāni - milicija, leTK, VDTK izbeigtu laupīšanas un citas despotiskas darbības pret neaizsargātajiem sievietēm, bērniem un vecīšiem, tāpat kā pret tiem latviešu tautas pārstāvjiem, kuri tiek vajāti politisku iemeslu dēļ.
2. Atzīstot, ka Staļina konstitūcija nodrošina republikām dotās tiesības un ka PSRS valdība izmanto Latvijas valsti un latviešu tautas spēkus panslāvisma un starptautiskā boļševistiskā imperiālisma mērķiem, latviešu tautas nākotnes un vitālo interešu vārdā, par kurām Jūs nenoliedzami esat vēsturiski atbildīgi, tāpat kā vācu okupācijas iestādes laikā no 1941. līdz 1944.gadam, mēs prasām, lai no Latvijas teritorijas tiktu evakuētas nevajadzīgās un neattaisnojamas krievu okupācijas karaspēka daļas - Sarkanās armijas, leTK, VDTK daļas.
3. Bez okupācijas karaspēka klātbūtnes un ietekmes jau 1945.gadā veikt brīvu tautas nobalsošanu par to, vai Latvijai palikt vai nepalikt PSRS sastāvā, uz ko Jums dod tiesības un kas ir saskaņā ar Staļina (PSRS) konstitūciju. Īstenojot šīs tautas vairākuma prasības, kas izteiktas šai memorandā, Jūs radīsiet nepieciešamos apstākļus, kas dos iespēju Latvijai kā patstāvīgai valstij lemt savu likteni, tiesības taisnības un cilvēcības vārdā un saskaņā ar Apvienoto Nāciju hartu.

Pretējā gadījumā mēs, lai cīnītos pret pašreizējo bezlikumību un vardarbību, kas ir starptautiski pazīstama un jau tagad vērš uz sevi pasaules uzmanību, būsime spiesti pretoties ar visiem mūsu rīcībā esošajiem līdzekļiem, lai aizkavētu latviešu tautas iznīcināšanu un Latvijas valsts bojāeju, par ko kā mēs, tā arī jūs esat atbildīgi vēstures un starptautisko tiesību priekšā. Mēs uzstājam, lai šīs prasības tiktu izpildītas līdz Rietumu sabiedroto sadursmei ar PSRS, lai mūsu valsts un tautas intereses ciestu pēc iespējas mazāk, lai mēs kā īsteni demokrātiska valsts celtu savu dzīvi uz partiju un šķiru demokrātisku sadarbību, kas vienīgā var novest pie valsts uzplaukuma un nostādīt uz progresīva ceļa.

Parakstījuši: latviešu tautas vairākuma gribas un vēlēšanās vārdā Brīvās tēvzemes apvienība, Latvijas Nacionālo partizānu apvienība, strādnieku, zemnieku un inteliģences pārstāvji.

LNPA Abrenes pulka komandiera P. Supes ("Cinīša") 16.12.1945. pavēle LNPA partizānu komandieriem un partizāniem par PSRS AP 10.02.1946. vēlēšanu boikotu

Pavēle

LNPA komandieriem, partizāniem

1. Ar 1945. g. 6. decembra [LNPA] Centrālās vadības lēmumu Abrenes apriņķa Baltinavas, Šķilbēnu, Tilžas, Bērzipils un Balvu pagastos par speciālo pilnvaroto [PSRS AP] vēlēšanu boikotam nozīmēts Indriķis Terauds¹, kurš pie jums ieradīsies Centrālās valdes vārdā ar manis parakstītu atbilstošu dienesta apliecību un LNPA dienas parolēm un nepieciešamajiem pielikumiem.

2. Uzdodu jums nodrošināt pastāvīgus sakarus caur partizāniem un pilsoņu sakarniekiem starp jūsu pagasta pakļautajiem un LNPA [jums] nepakļautajām grupām un izveidot nodaļu valdes atbilstoši jūsu rīcībā esošās instrukcijas Nr. 1 norādījumiem.

3. Nekavējoši, nenogaidot speciālā pilnvarotā ierašanos un izpildot pavēles Nr. 1.š a, b, c un d punktus, LNPA plānu par [19]46. g. 10. februāra PSRS vēlēšanu boikotu, it īpaši ziņu savākšanu pagastā, saistoties ar citām kaimiņu grupām, un partizāniem [vienpatņiem] un aicinot šī uzdevuma izpildīšanā atbilstošas privātpersonas.

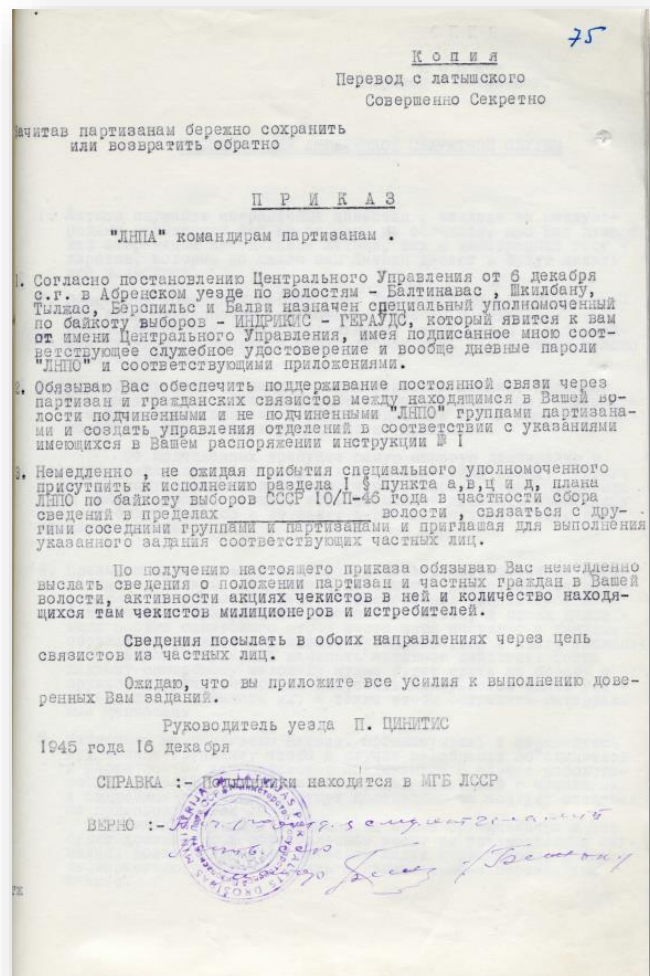
Pēc šīs pavēles saņemšanas uzdodu jums nekavējoši piesūtīt ziņas par partizānu un privātpersonu stāvokli jūsu pagastā, čekistu aktivitātēm un akcijām, par čekistu, miliču un iznīcinātāju skaitu pagastā.

Ziņas nosūtīt abos virzienos caur privātpersonu sakarniekiem. Gaidu, ka jūs pieliksiet visas pūles jums uzdoto pienākumu izpildē.

1945. gada 16. decembrī

Apriņķa vadītājs

P. Cinītis²

¹ Henriks Auseklis

² Pēteris Supe

Latvijas Nacionālo partizānu apvienības PSRS 10.02.1946. vēlēšanu boikota plāns

I

Līdz 1946. gada 1. janvārim jāpaveic sekojošais:

1. I, II, III novados novadu pārvaldēm jānodibina stabili sakari starp nodaļām un grupām ar partizānu un privāto sakarniekiem. LTS(p)A³ un LNPO⁴ darbības rajonos tas veicams minētām organizācijām. Pārējos neorganizētos Latvijas novados tas jāveic LNPA⁵, LTS(p)A un LNPO centru pārstāvjiem, katrai organizācijai tuvāk iekļaujoties rajonos, kas līdz šim darbībā nav ietverti. Šajos rajonos minēto organizāciju centru pārstāvjiem jāorganizē un jāvada vēlēšanu boikota darbs.
2. LTS(p)A un LNPO iepazīstināšanai ar LNPA vēlēšanu boikota plānu un uzaicināšanai tā realizēšanai atjaunot vai nodibināt sakarus ar minētām organizācijām ar ziņnešiem, nosūtot LNPA izstrādāto vēlēšanu boikota plāna I daļu un uzaicinot pārstāvjus uz pārrunām sadarbības nodibināšanai un kopīga vēlēšanu boikota plāna izstrādāšanai un realizēšanai.
3. Minētām novadu pārvaldēm un pārējos apvidos LNPA centra pārstāvjiem sadalīt vēlēšanu boikota rajonus starp nodaļām un grupām. LTS(p)A un LNPO darbības rajonos tas veicams minētām organizācijām.
4. LNPA nodaļu pārvaldēm un grupām. LTS(p)A un LNPO darbības rajonos šo organizāciju vadībai noskaidrot:
  - a) iedalītos vēlēšanu boikota rajonos esošo desmitu skaitu;
  - b) desmitos esošo pilnvaroto desmitnieku, resp. brigadieru piemērotību aģitācijai un sazimēt viņu vietniekus (par aģitācijai piemērotākiem desmitu pilnvarotiem uzskatāmi komunisti, kas zem partizānu spiediena izpildīs viņu rīkojumus),
  - c) boļševiku izvirzītos vēlēšanu aģitatorus;
  - d) nacionālistus un boļševikus, kas ar savu aktivitāti, resp. atturēšanos pēc propagandas materiālu saņemšanas varētu **efektīvi** sekmēt vēlēšanu boikotu.

Piezīme: a, b, c un d punktos minētās ziņas sakopojamas nodaļu pārvaldēm un līdz 05.01.1946. nogādājamas novadu pārvaldēs.

5. Novadu un nodaļu pārvaldēm attiecīgi LNPA, LTS(p)A un LNPO pārstāvjiem jāraugās, lai katra grupa, rēķinot uz katru viņas vēlēšanu boikota rajona desmitu, sagādātu vismaz 3 loksnes balta rakstāmpapīra un vienu loksni rakstāmmašīnas kopējamā papīra un nogādātu novada pārvaldei vai kur norādīs.
6. Novadu pārvaldēm novados, resp. attiecīgām personām vai organizācijām apriņķos sagādāt vismaz divas rakstāmmašīnas un, kur iespējams, šafirogrāfa vai hektogrāfa ierīces.
7. No centriem piesūtītie propagandas materiāli novados jāsāk pārrakstīt ne vēlāk kā 15.1.46., **bet tos drīkst izplatīt tikai pēc centru attiecīgiem rīkojumiem.**
8. Laikā līdz 3.II. jāizdara personīgā individuālā propaganda ar vispārējiem uzsaukumiem, sasaucot vai sarīkojot sapulces pienotavās, krejotavās u. c. vai arī okupējot boļševiku sasauktās aģitācijas sapulces. Apgādāt ar personīgo individuālo propagandu vai propagandas materiāliem iespaidīgus boļševikus, boļševiku vēlēšanu aģitatorus un aktīvus nacionālistus.

1945. gada 6. decembrī

³ Latvijas Tēvzemes sargu (partizānu) apvienība

⁴ Latvijas Nacionālo partizānu organizācija

⁵ Latvijas Nacionālo partizānu apvienība

LATVIJAS NACIONĀLO PARTIZĀNU APVIENĪBAS PSRS 10.02.1946. vēlēšanu boikota plāns

II (slepenā daļa)

1. Līdz 1. febr. jābeidz propagandas materiālu pārrakstīšana novados, resp. apriņķos un jānogādā pie nodaļu vadītājiem un grupu komandieriem līdz ar attiecīgiem norādījumiem.
2. Pie čekas vienību un miliču aktivitātes, kāda ir bijusi līdz 10.12.1945., propagandas materiāli grupām jāsāk uzlikt un iznēsāt desmitniekiem un I daļas 4. § c un d punktos minētām personām, sākot ar nakti no 5. uz 6. febr. un beigt no 7. uz 8. febr. Pēdējiem naktī jāpārrauj arī dzelzceļu un zemes ceļu satiksme, galvenokārt tiltu vietās. Sliktākos apstākļos minētās operācija jāsāk naktī no 2. uz 3. febr.
3. Desmitu pilnvarotiem, resp. brigadieriem ar propagandas materiāliem iedzīvotāji jāsāk iepazīstināt saņemšanas dienā, un pēc iepazīstināšanas materiāli nogādājami norādītā vietā. Par uzdevuma nepildīšanu desmita pilnvarotam vai attiecīgi citai uzdevuma veicējai personai jārēķinās ar vislielāko bardzību.
4. Naktī no 9. uz 10. febr. katrai grupai savā vēlēšanu boikota rajonā, bet sevišķi starp apriņķa centru un pagastiem, jāsarauj visi telefona sakari.
5. 10.II. rītā, gaismai austot un vēlētājiem dodoties uz vēlēšanu iecirkņiem, partizānu posteņiem (kur tas nepieciešams) izvest šaudīšanu, lai radītu vispārējas sacelšanās iespaidu un atturētu vēlētājus no balsošanas, bet aģitatorus no māju apstaigāšanas.
6. Vēlēšanu dienā sekot vēlēšanu gaitai un informācijas iegūšanai norīkot novērotājus no privātiem, kas ziņas sniegtu plkst. 10-os, 14-os un 18-os.

Piezīme: par cik tas būs izdevīgi un lietderīgi, grupām vēlēšanu boikota izvešanai ieteicams operēt citas grupas darbības rajonā.

1945. gada 6. decembrī

LNPA Centrālā pārvalde

2.1. Latvijas neatkarības atjaunošana 1990. gadā

Lasot [Nacionālās enciklopēdijas šķirkli](#) un skatoties [raidījuma "Atslēgas" video](#), fiksē atbildes uz šādiem jautājumiem!

1. Kuras valsts sastāvā Latvija faktiski atradās 1980. gados?
2. Nosauc trīs, tavuprāt, būtiskākos notikumus ceļā uz Latvijas neatkarības atjaunošanu!
3. Lai atjaunotu Latvijas valstisko neatkarību, tika izskatītas divas alternatīvas – starptautiski tiesiskais un konstitucionālais ceļš. Ar ko tās atšķīrās?
4. Kādi faktori palīdzēja Tautas fronteī uzvarēt 1989. gada pašvaldību vēlēšanās?
5. Ko Latvijas neatkarības atjaunošanai deva Vislatvijas tautas deputātu sapulces lēmums?
6. Kāpēc E. Levita neatkarības deklarācijas teksts bija daudziem mulsinošs?

2.2. 1990. gada LPSR AP vēlēšanu boikots

Sameklē atbildes uz jautājumiem, Latvijas Republikas Pilsoņu Komitejas dokumentos un akadēmiskā rakstā!

1. Kādos apstākļos notika 1990. gada Latvijas PSR AP vēlēšanas?
2. Kādi atšķirīgi uzskati Latvijas sabiedrībā pastāvēja par valsts turpmāko likteni?
3. Kāpēc LR Pilsoņu Komiteja aicināja LNNK boikotēt LPSR AP vēlēšanas? Pamato ar citātu no dokumenta!
4. Pēc vēlēšanām LR Pilsoņu Komiteja mainīja savu pozīciju un deklarēja gatavību sadarboties ar Augstāko Padomi. Kādus nosacījumus LR Pilsoņu Komiteja izvirzīja? Pamato ar dokumenta citātu!
5. Tavuprāt, vai LR Pilsoņu Komiteja aicinājums uz LPSR AP vēlēšanu boikotu var uzskatīt par efektīvu stratēģiju ceļā uz Latvijas Republikas atjaunošanu? Pamato savu viedokli!

Latvijas neatkarības atjaunošanas dažādie ceļi

Padomju Savienības pastāvēšanas pēdējos gados iedzīvotāju domas par Latvijas nākotni atšķīrās. Vieni aizstāvēja viedokli, ka Latvijas suverenitāte varētu būt iespējama PSRS sastāvā, piemēram, noslēdzot jaunu Savienības līgumu. Vairākums turpretim Latvijas neatkarību un suverenitāti saskatīja tikai un vienīgi ārpus Padomju Savienības. Latvijas neatkarības atjaunošanai kļūstot par vienu no galvenajiem Atmodas mērķiem, iezīmējās trīs galvenie Latvijas valstiskās neatkarības atgūšanas ceļi:

- starptautiski tiesiskais ceļš, aktivizējot dažādu sabiedrisko organizāciju prasības atjaunot Latvijas neatkarību ANO un citām starptautiskajām organizācijām un pasaules valstīm;
- pilsoņu komiteju veidošana, apvienojot tajās 1918. gadā dibinātās Latvijas Republikas pilsoņus un tiem pieprasot, lai PSRS un starptautiskā sabiedrība atjaunotu neatkarīgu Latvijas valsti;
- parlamentārais ceļš, neatkarības atbalstītājiem iesaistoties LPSR Augstākās Padomes vēlēšanās un cīnoties tajās par uzvaru. Parlamentārais ceļš nebija juridiski konsekvents, bet galu galā tas noveda Latviju pie neatkarības miermīlīgā nevardarbīgā veidā.

Parlamentārā ceļa īstenošanas sākumā — 1989. gada vasarā — Latvijas Tautas frontes vadītāji bija pārliecināti, ka atjaunot Latvijas 20. un 30. gadu parlamentārās republikas statusu nav pietiekama pamata. Runa bija par neatkarīgas Latvijas valsts radīšanu un izveidošanu, nevis atjaunošanu tādā veidā, kādā tā pastāvējusi. LR Pilsoņu kustības vadītāji sākotnēji aicināja boikotēt LTF izraudzīto parlamentāro neatkarības atgūšanas ceļu: “Pašreizējās LPSR AP vēlēšanas nav likumīgas un demokrātiskas, jo notiek okupācijas armijas klātbūtnē, ar tās karavīru un okupētājas valsts pilsoņu piedalīšanos (..) Pasludināt LPSR AP vēlēšanas par likumīgām nozīmētu samierināties ar 1940. gada okupācijas sekām,” bija teikts LR Pilsoņu komitejas uzsaukumā. Kad un kā tieši notika LTF vadības viedokļu maiņa, nav zināms. Iespējams, ka to ietekmēja LR pilsoņu kustības aktivitāšu pastiprināšanās. Katrā ziņā 1990. gadā Neatkarības deklarācijas projekts jau no paša sākuma paredzēja LR atjaunošanu uz 1922. gada LR Satversmes pamatiem.

Sagatavots, balstoties uz:

Jundzis T. [Latvijas neatkarības atjaunošanas dažādie ceļi: tiesiskais pamatojums un īstenošana \(1989–1991\)](#)

No: Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis. 67. sēj., Nr. 1/2 (2013), 4.–22. lpp.

B**Latvijas Pilsoņu komitejas Pagaidu sakaru centra aicinājums LNNK Padomei**
1989. gada 30. jūnijs

Latvijas Pilsoņu Komiteja
Pagaidu sakaru centrs
30.06.89

LNNK PADOMEI

Ņemot vērā Okupācijas varas iestāžu liekulīgos mēģinājumus uzdoties par suverēnas valsts varas nesējiem, aicinām LNNK kā godīgu patriotisku organizāciju, nepiedalīties šo iestāžu inscenētajā politiskajā farsā — "Tautas deputātu kongresa vai AP" vēlēšanās. LNNK ir vienīgā masveidīgā tautas organizācija, kas konsekventi atzīst Latvijas Republiku un iestājas par tās faktisku atjaunošanu. Aicinām saglabāt tīru Latvijas Republikas un tās pilsoņu starptautiski tiesisko statusu un ar reālu darbu atbalstīt pilsoņu komiteju veidošanu, tādējādi aizšķērsojot ceļu okupācijas režīma starptautiskajai legalizācijai. Šāda nostādne ir pilnīgā saskaņā ar LNNK Statūtiem un Programmu.

LNNK morālā stāja un tiesiskās koncepcijas konsekvence, kā arī atbilstoša darbība, ir viens no nedaudzajiem faktoriem, kas vēl varētu veicināt Latvijas Republikas pilsoņu valstiskās pašapziņas atdzimšanu.

C**Latvijas Republikas Pilsoņu kongresa rezolūcija par LPSR Augstāko padomi**
1990. gada 30. aprīlis vai 1990. gada 1. maijs

Jaunievēlētā LPSR Augstākā Padome ir 1990. gadā nelikumīgi izveidotās LPSR varas orgāns, kurš ievēlēts okupācijas armijas klātbūtnē, piedaloties tās pārstāvjiem un svešas valsts pilsoņiem. Tāpēc šī Augstākā Padome nav atzīstama par Latvijas Republikas likumīgo valsts varas pārstāvi.

Neskatoties uz to, Latvijas Republikas Pilsoņu kongress uzskata par iespējamu sadarboties ar LPSR Augstāko Padomi tādu jautājumu risināšanā, kas vērsti uz Latvijas Republikas likumīgās valsts varas atjaunošanu un neatkarības atgūšanu:

- veidojot darba grupas (komisijas) uz paritātes principiem atsevišķu problēmu un pārejas perioda likumdošanas aktu izstrādāšanai;
- deleģējot pārstāvjus sarunām ar PSRS valdību un sagatavojot līgumus ar PSRS uz 1920. gada Padomju Krievijas un Latvijas Miera līguma 2. un 3. panta pamata;
- Saeimas vēlēšanu sarīkošanā saskaņā ar 1922. gada Satversmi;
- lai izbeigtu Latvijas Republikas pilsoņu iesaukšanu PSRS bruņotajos spēkos;
- Latvijas drošības un aizsardzības spēku izveidošanā, PSKP un citu PSRS organizāciju darbības izbeigšanā Latvijā;
- pret Latvijas Republiku un tās pilsoņiem vērsto noziegumu izmeklēšanas organizēšanā;
- jautājumos, kas skar īpašuma denacionalizāciju un īpašuma tiesību atjaunošanu.

3.1. Vēlēšanas Baltkrievijā

Pēti, vērtē un secinājumus apkopo šajā darba lapā!

1. uzdevums. 5. prezidenta vēlēšanas

- Skaties "[Aculiecinieks. 5. prezidenta vēlēšanas Baltkrievijā](#)"
- Izpēti [laika līniju "Baltkrievijas prezidenta vēlēšanas"](#)

Nosauc sižetā redzamās nedemokrātiskās lietas/izteicienus, kurus pamanīji!

Kāpēc pēc 5. prezidenta vēlēšanām nebija apjomīgu protestu? Manas atziņas/pārsteigumi.

---

2. uzdevums. Lukašenko rāj valdību "Kurš uzdrošinājās atcelt manu pavēli?!"

- Noskaties video! Skatīties [šeit](#).

Pamato, kā šāds vadības stils atbilst vai ir pretrunā ar demokrātiskām vērtībām!

---

3. uzdevums. 6. prezidenta vēlēšanas

- Noskaties [Guardian News sižetu](#) par notikumiem Baltkrievijā pēc 6. prezidenta vēlēšanām.

Uzskaiti, kas šajos protestos ir atšķirīgs no iepriekšējiem?

---

4. uzdevums. Baltkrievijas iedzīvotāju pieredze

- Noskaties [LTV Ziņu dienesta sarunu ar Baltkrievijas žurnālistu Ruslanu Kuļēviču!](#)
- Ir tapusi grāmata "Meklējot taisnīgumu. Vardarbības vēsture Baltkrievijā" jeb "Baltā taisnīguma grāmata", kuru sastādījušas un publicējušas vairākas nevalstiskas baltkrievu cilvēktiesību un žurnālistu organizācijas. Grāmatā apkopoti žurnālistu pierakstīti 145 stāsti, kur Baltkrievijas iedzīvotāji runā par piedzīvoto vardarbību protestu laikā. [Paklausies šos stāstus!](#) (sākas ar 17:28, paklausīties vismaz līdz 30:00)

Uzraksti trīs savas izjūtas vai atziņas!

- 1.
- 2.
- 3.

5. uzdevums. **Režīma reakcija uz protestiem**

Lukašenko atbilde uz protestiem ir ne tikai to apkarošana, bet arī opozīcijas iznīcināšana un hibrīduzbrukumi.

- [Novirza lidmašīnu, aiztur žurnālistu](#)
- [Cietumsods opozīcijas līderiem](#)
- [Ārkārtas situācijas izsludināšana, lai apstādinātu Baltkrievijas hibrīduzbrukumu uz robežām](#)

Tavuprāt, kura no aplūkotajām Lukašenko rīcībām ir visvairāk pretrunā ar demokrātiskām vērtībām? Pamato savu viedokli!

---

6. uzdevums. **Pasaules atbilde Lukašenko**

- [Rīgā hokeja Pasaules Čempionāta laikā Baltkrievijas karogs nomainīts pret opozīcijas balti sarkano karogu](#)
- [ES ievieš sankcijas pret Baltkrieviju](#)

Vai kara situācijā amatpersonas nepārkāpa savas pilnvaras un rīkojās pareizi? Kā tas ietekmēs Latvijas reputāciju pasaules sabiedrības acīs (Starptautiskā Hokeja federācija ir nosodījusi Latvijas rīcību)? Kā rīkotos tu amatpersonu vietā? Pamato savu viedokli!

Vai ekonomiskās sankcijas var palīdzēt Baltkrievijas iedzīvotājiem cīņā par demokrātiju savā valstī?

---

7. uzdevums. **Apkopo savu viedokli!**

Kādus secinājumus no Baltkrievijas stāsta varam izdarīt mēs, Latvijas sabiedrība? Kas ir būtiskākā atziņa manai Latvijas pilsoņa ikdienai, ko paņemt no Baltkrievijas stāsta?

3.2. Vēlēšanu boikots Baltkrievijā

Sameklē atbildes uz jautājumiem šajos divos rakstos par Baltkrievijas prezidenta vēlēšanām 2015. gadā!

- [Belarus: 'Last dictatorship in Europe' set for a vote](#)
- [Election 2015. Belarus CEC: Also-rans call for boycotting the election](#)

---

1. Raksturo situāciju Baltkrievijā pirms 2015. gada vēlēšanām, salīdzinot ar iepriekšējām vēlēšanām. Kas ir mainījies?

2. *Aljazeera* rakstā teikts, ka A. Lukašenko popularitāte augusi. Kādi popularitātes pieauguma iemesli minēti rakstā?

3. Kas ir Nikolajs Statkevičs, kurš aicina Baltkrievijas iedzīvotājus boikotēt vēlēšanas?

4. Kā N. Statkevičs pamato vajadzību boikotēt vēlēšanas?

5. Kā N. Statkevičs vērtē boikotu kā politiskās līdzdalības veidu?

6. Par ko opozīcijas līderi kritizē Tatjanas Korotkevičas balotēšanos vēlēšanās?

7. Salīdzini abu rakstu skatījumus uz vēlēšanu boikota aicinājumu! Nosauc konkrētas līdzības un atšķirības!

8. Izskaidro cēloņus, kāpēc abos rakstos boikota idejas vērtējums atšķiras!

4. Argumenta veidošana

Dotajā shēmā veido argumentētu spriedumu, kas izsaka tavu viedokli - vai piedalīšanās vēlēšanās ir pilsoņa morāls pienākums jebkurā gadījumā? Atceries, ka tavam apgalvojumam jābūt pamatotam un pamatojumu jāpierāda ar faktiem! Sagatavojies argumentu izklāstīt mutiski saistītā tekstā!

Idejas sava viedokļa pamatošanai vari smelties izpētītajos vēlēšanu boikota gadījumos, kā arī šajos viedokļos:

1. [Publicista Māra Zandera viedoklis](#)
2. [Biedrības "Eiropas latvieši" viceprezidenta Ernesta Barona viedoklis](#)
3. [Eiropas Latviešu apvienības vadītājas Elīnas Pinto viedoklis](#)
4. [Žurnālistes Anastasijas Zaharevičas viedoklis](#) (krievu valodā ar subtitriem latviešu valodā)
5. [Sociālantropologa Andra Šuvajeva viedoklis](#)
6. [LR Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanitas Osipovas viedoklis](#)
7. Eiropas Parlamenta deputātes Sandras Kalnietes viedoklis

Argumenta veidošana

jautājums Vai piedalīšanās vēlēšanās ir pilsoņa morāls pienākums jebkurā gadījumā?		
apgalvojums		
↑ pamatojums	↑ pamatojums	↑ pamatojums
pierādījums	pierādījums	pierādījums

5. Izmantoto un ieteikto resursu saraksts

Ievada stunda

- Stafecka Līga (2010). [Mēs demokrātijā](#). Sabiedrība par atklātību – *Delna*.
- Latvijas Okupācijas muzeja mācību filma [“Vēlēšanas: vienas partijas valsts”](#)
- Skola2030 uzdevums [Kā notiek sabiedrības politisko uzskatu un ideoloģisko pārliecību pārņemšana uz valsts pārvaldīšanu ar vēlēšanu palīdzību?](#)

1.1 Nacionālie partizāni

- TV raidījums *Atslēgas*, ep.37. [“Karš pēc kara”](#)
- Ratnieks, Reinis (2021). [Latvijas nacionālo partizānu cīņas](#). No: *Nacionālā enciklopēdija. Latvija*.
- Ratnieks, Reinis (2021). [Stompaku kauja](#). No: *Nacionālā enciklopēdija. Latvija*.
- Ratnieks, Reinis (2021). [Kārlis Mūsinš](#). No: *Nacionālā enciklopēdija. Latvija*.

1.2. Nacionālo partizānu aicinājums boikotēt 1946. gada vēlēšanas

- Vēsturnieka Zigmāra Turčinska stāstījums vēstures ekspozīcijas “sirdsapziņas uguns” YouTube kanālā, sarunu cikla par Latvijas okupāciju vēsturi 11. sarunā.
- **Fragments no Latvijas nacionālo partizānu apvienības avīzes “Mazais vēstnesis” raksta 1946. gada 1. februārī.** No: *Latvijas nacionālo partizānu karš: Dokumenti un materiāli 1944-1956*. (1999) Sastādījis un komentējis H. Strods.
- **Brīvās tēvzemes apvienības, Latvijas Nacionālo partizānu apvienības, strādnieku, zemnieku un intelīģences pārstāvju memorands [1946. gada 8.augustā].** No: *Latvija padomju režīma varā 1445-1986: Dokumentu krājums* (2001). Rīga: Latvijas vēstures institūta apgāds.
- **LNPA Abrenes pulka komandiera P. Supes ("Ciniša") 1945. gada 16. decembra pavēle LNPA partizānu komandieriem un partizāniem par PSRS AP 1946. gada 10. februāra vēlēšanu boikotu.** No: *Latvijas nacionālo partizānu karš: Dokumenti un materiāli 1944-1956*. (1999) Sastādījis un komentējis H. Strods.
- **Latvijas Nacionālo partizānu apvienības PSRS 1946. gada 10. februāra vēlēšanu boikota plāns.** No: *Latvijas nacionālo partizānu karš: Dokumenti un materiāli 1944-1956*. (1999) Sastādījis un komentējis H. Strods.

Piezīme skolotājam: iespējams klasē analizēt tikai dokumentus A un B, bet C un D izmantot diferencētu uzdevumu veidošanai vai piedāvāt skolēniem ar padziļinātu interesi.

2.1. Latvijas neatkarības atjaunošana 1990. gadā

- TV raidījums *Atslēgas*, ep.16. [“4. maijs. Gads līdz”](#).
- Krūmiņš, Gatis (2021). [Latvijas neatkarības atjaunošana](#). No: *Nacionālā enciklopēdija. Latvija*.

2.2. 1990. gada LPSR AP vēlēšanu boikots

- [Latvijas neatkarības atjaunošanas dažādie ceļi](#). Sagatavots pēc: Jundzis, Tālavš (2013). Latvijas neatkarības atjaunošanas dažādie ceļi: tiesiskais pamatojums un īstenošana (1989–1991). No: *Latvijas Zinātņu Akadēmijas Vēstis*. 67. sēj.
- **Latvijas Pilsoņu komitejas Pagaidu sakaru centra 1989. gada 30. jūnija aicinājums LNNK Padomei**. No: *Latvijas Nacionālās bibliotēkas ceļojošā izstāde "Latvijas Republikas Pilsoņu kongresam – 25"*
- **Latvijas Republikas Pilsoņu kongresa rezolūcija par LPSR Augstāko padomi**. No: 4. maijs. *Rakstu, atmiņu un dokumentu krājums par neatkarības deklarāciju (2000)* Red. T. Jundzis. Rīga: Fonds Latvijas Vēsture.

3.1. Vēlēšanas Baltkrievijā

- Skolotājas Kristīnes Kornijanovas sagatavotā darba lapa.

3.2. Vēlēšanu boikots Baltkrievijā

- Brown, Jonathan (2015)
[Belarus: 'Last dictatorship in Europe' set for a vote](#)
in: *Al Jazeera English*, 10 Oct 2015
- Belarusian Telegraph Agency (2015)
[Election 2015. Belarus CEC: Also-rans call for boycotting the election](#)

---

4. Argumenta veidošana

Argumenta formulēšanai un pamatošanai izmantojami viedokļi.

1. [Publicista Māra Zandera viedoklis](#)
2. [Biedrības "Eiropas latvieši" viceprezidenta Ernesta Barona viedoklis](#)
3. [Eiropas Latviešu apvienības vadītājas Elīnas Pinto viedoklis](#)
4. [Žurnālistes Anastasijas Zaharevičas viedoklis](#) (krievu valodā ar subtitriem latviešu valodā)
5. [Sociālantropologa Andra Šuvajeva viedoklis](#)
6. [LR Satversmes tiesas priekšsēdētāja Sanitas Osipovas viedoklis](#)
7. Eiropas Parlamenta deputātes Sandras Kalnietes viedoklis

6. Ekspozīcijas “Sirdsapziņas ugunskurs” sarunu cikls par Latvijas okupāciju vēsturi

1. saruna [Molotova-Ribentropa pakta sekas: to klātbūtne mūsdienu Latvijā un citviet pasaulē](#)
Saruna ar LU Latvijas vēstures institūta vadošo pētnieku, Austrumeiropas politikas pētījumu centra valdes priekšsēdētāju AINĀRU LERHI un agrāko diplomātu un vēstnieku VALDI KRASTIŅU.
2. saruna [PSRS ultimāti un Sarkanās armijas ienākšana Latvijā \(1939-1940\)](#)
Saruna ar vēsturnieku NAA Drošības un stratēģiskās pētniecības centra pētnieku VALDI KUZMINU.
3. saruna [Latvijas Austrumu robeža un dzīve pierobežā \(1939/1940-2019\)](#)
Saruna ar vēsturnieku ANDREJU EDVĪNU FELDMANI, Valsts Robežsardzes Viļakas pārvaldes priekšnieku VARI PĒTERSONU un grāmatas "Latgales pēdējie mohikāņi" līdzautori RŪTU ŠMITI.
4. saruna [Nedemokrātiskas vēlēšanas un to mantojums Latvijā](#)
Saruna ar sociālantropologu ANDRI ŠUVAJEVU un vēsturnieku un politiķi RITVARU JANSONU.
5. saruna [Kompartijas un čekas darbības un sadarbības sākums Latvijā \(1940-1941\)](#)
Saruna ar LU Latvijas vēstures institūta pētnieci DAINU BLEIERI un vēsturnieci INESI DREIMANI.
6. saruna [Okupācijas izraisītā krīze Latvijas tautsaimniecībā 20. gs. 40. gados](#)
Saruna ar ekonomikas vēsturnieku GATI KRŪMIŅU.
7. saruna [Pretošanās organizācijas okupētajā Latvijā \(1940-1950\)](#)
Saruna ar vēsturniekiem JĀNI VIĻUMU un JĀNI GOLDŠMITU.
8. saruna [Mediju brīvība un totalitārisma mantojums](#)
Saruna ar neatkarīga medija, žurnāla "Ir" galveno redaktori NELLIJU LOČMELI.
9. saruna [Teritorijas zaudēšana un valstiskuma apziņa](#)
Saruna ar valsts prezidentu EGILU LEVITU un Eiropas Savienības Tiesas tiesnesi INETU ZIEMELI.
10. saruna [Kolaboracionisms ar ieročiem rokās](#)
Saruna ar vēsturnieku, Latvijas Valsts Arhīva ekspertu AINĀRU BAMBALU un vēsturnieku, LU Latvijas vēstures institūta pētnieku ULDI NEIBURGU.
11. saruna [Vēlēšanu boikots un nevardarbīgā pretošanās](#)
Saruna ar vēsturnieku ZIGMĀRU TURČINSKI un publicistu MĀRI ZANDERU.
12. saruna [Padomju domāšana latvieša apziņā](#)
Saruna ar žurnālisti RITU RUDUŠU un rakstnieku MĀRI BĒRZIŅU.
13. saruna [Latviešu SS brīvprātīgo leģions Otrajā pasaules karā](#)
Saruna ar vēsturniekiem VALDI KUZMINU un KĀRLI KANGERI.
14. saruna [Privātuma apspiešana un personas brīvība](#)
Saruna ar Latvijas Republikas Satversmes tiesas priekšsēdētāju SANITU OSIPOVU un mākslas kuratoru un teorētiķi, Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja direktoru KASPARU VANAGU.
15. saruna [Ienaidnieka tēla radīšana](#)
Saruna ar Žaņa Lipkes memoriāla direktori LOLITU TOMSONI un vēsturnieku KASPARU ZELLI.
16. saruna [Iekšējā brīvība totalitārā valstī](#)
Saruna ar dramaturgu, rakstnieku LAURI GUNDARU un režisoru, scenāristu IVO BRIEDI.
17. saruna [Rietumu radiostaciju loma okupācijas apstākļos Latvijā](#)
Saruna ar žurnālisti, tulkotāju, bijušo radio "Brīvā Eiropa" darbinieci IEVU LEŠINSKU un Totalitārisma seku dokumentēšanas centra konsultantu INDULI ZĀLĪTI.
18. saruna [Neredzamais mantojums: vācbaltiešu loma Latvijas kultūrā un vēsturē](#)
Saruna ar vācbaltiešu literatūras tulkotāju PĒTERI BOLŠAITI un vēsturnieku, LNB Letonikas un Baltijas centra vadītāja vietnieku, LU Vēstures un filozofijas fakultātes docentu MĀRTIŅU MINTAURU.

sirdsapziņasugunskurs.lv